

Рецензія

офіційного опонента на дисертаційне дослідження Дроздової-Кучерук Катерини Євгеніївни «Формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Науковий інтерес до окресленої проблеми зумовлений актуальністю реформування сучасної освітньої системи в Україні, спрямуванням на соціальну динаміку та зміни; необхідністю осмислення оновлених цінностей, цілей, завдань та змісту вітчизняної педагогічної освіти в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Доцільність проблеми дослідження, обраної Дроздовою-Кучерук К.Є., визначається сучасними високими вимогами до особистості вчителя музичного мистецтва, актуальним завданням якого, в умовах становлення та розвитку Української держави, є виховання духовно багатой та національно свідомої особистості учня, з почуттям причетності до рідної Батьківщини, свого народу та людства в цілому. Усе це зумовлює необхідність перегляду змісту, форм, методів, створення необхідних умов у закладах вищої освіти для формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів.

Концептуальні положення означеної проблеми відображено у законодавчих державних документах: Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Стратегії національно-патріотичного виховання (2019 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2014 р., у новій редакції з 16.01.2020 р.), Концепції «Нової української школи» (2016 р.), Законі України «Про освіту» (2017 р., у новій редакції з 16.01.2020 р.). Національно-патріотичне виховання в зазначених документах визначено важливим засобом громадянської освіти.

Зокрема, у Стратегії національно-патріотичного виховання (2019) зазначено, що одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства є розвиток національної свідомості на основі суспільно-державних (національних)

цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму.

Таким чином, актуальність дослідження К. Є. Дроздової-Кучерук незаперечна, його можна розглядати як відповідь педагогічної науки на соціальне замовлення щодо підвищення якості освіти, спрямованої на виховання національної самосвідомості підростаючого покоління – майбутніх громадян-патріотів, здатних сумлінно, творчо працювати на благо рідної Вітчизни та готових до захисту її незалежності й територіальної цілісності.

Дисертаційна робота виконувалась у межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя у контексті становлення європейського простору вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0115U002571).

Слід відзначити глибоке усвідомлення дисертанткою провідних ідей цілісного розвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва в закладі вищої освіти. Структура дисертації логічна і послідовна, відповідає основним вимогам АК МОН України до дисертаційних робіт: вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі чітко сформульовані мета і завдання дослідження та засоби їх досягнення, наукові методи й підходи. Дроздова-Кучерук К. Є. обґрунтовано доводить значущість дисертаційної роботи, використовуючи значний систематизований емпіричний матеріал. Наукова новизна роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів (цілеспрямований розвиток мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів; забезпечення взірців освітньо-виховного середовища у процесі співтворчості викладачів і студентів; відбір і систематизація музичного репертуару з урахуванням його виховного потенціалу); розробці структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів

музичного мистецтва педагогічних закладів вищої освіти та методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів; уточненні сутності поняття «готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів»; структурних компонентів (мотиваційний, когнітивний, емоційний, рефлексивний); критеріїв (мотиваційно-цільовий, когнітивно-інформаційний, емоційно-ціннісний, рефлексивно-оцінювальний), показників та рівнів сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів (високий, середній, низький); в подальшому розвитку положень щодо удосконалення форм і методів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів.

Дисертанткою опрацьовано значну кількість наукових джерел авторів сьогодення і минулого (список опрацьованих джерел складає 333 найменувань, з них 15 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 265 сторінок, основний зміст подано на 168 сторінках.

Апробація результатів дослідження є достатньою. Основні наукові положення дослідження обговорювалися на наукових зібраннях різного рівня, зокрема на міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях. Результати дослідження дисертанткою презентовано у 15 публікаціях. Із них: 5 – у наукових фахових виданнях України (1 стаття у співавторстві); 1 – у закордонному виданні; 7 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій різного рівня, 2 статті – в інших виданнях.

У першому розділі – «Теоретичні основи формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів» – проаналізовано проблему формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості підростаючого покоління. Визначено й обґрунтовано сутність понять «свідомість», «самосвідомість», «національна самосвідомість» та досліджено логіку їхньої взаємодії. Розкрито значення вітчизняного музичного мистецтва як ефективного чинника і засобу виховання національної самосвідомості учнівської молоді.

Спираючись на філософські, психологічні та педагогічні наукові праці, дисертанткою визначено «національну самосвідомість» як високий рівень самосвідомості, що містить у собі сукупність поглядів та уявлень, волю і прагнення української нації до самовизначення, сформований у процесі історичного розвитку рівень інтелекту та культури її народу.

Досліджено, що поняття «національна самосвідомість» містить у собі такі структурні елементи: історична пам'ять (знання історії, культурного розвитку свого народу та країни); знання національних обрядів, традицій, звичаїв попередніх поколінь та сьогодення; шанобливе ставлення до свого народу та інших національних меншин; духовні та національно-патріотичні почуття.

Обґрунтовано власне визначення готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів як складна інтегрована особистісна характеристика, що містить сукупність мотивів до виховання національно-свідомих особистостей, усвідомлення виховного потенціалу вітчизняного музичного мистецтва, зокрема народнопісенної культури, вміння акцентувати увагу школярів на її патріотичній тематиці, національних цінностях.

У другому розділі – «Моделювання процесу формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів» – обґрунтовано структурні компоненти, критерії і показники сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів; діагностовано початковий рівень означеної готовності (констатувальний етап педагогічного дослідження), теоретично обґрунтовано педагогічні умови й створено структурно-функціональну модель процесу формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до означеної діяльності.

Дисертанткою обґрунтовано і запропоновано педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності. До них віднесено: цілеспрямований розвиток мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів; забезпечення взірців освітньо-виховного середовища у

процесі співтворчості викладачів і студентів; відбір і систематизація музичного репертуару з урахуванням його виховного потенціалу.

Запропонована Дроздовою-Кучерук К. Є. структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів містить такі блоки: цільовий (мета, завдання, науково-методологічні підходи, дидактичні принципи), організаційно-змістовий (педагогічні умови, методи, форми та засоби роботи), результативний (структурні компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до означеного виду діяльності), що відображає цілісний освітній процес, який здійснюється поетапно, результатом якого є позитивна динаміка формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів» – розглянуто методику реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів у процесі викладання навчальних дисциплін професійної підготовки студентів з обґрунтованими до них змістовними доповненнями. Впроваджено спецкурс «Основи виховання національної самосвідомості учнів». Висвітлено результати формувального експерименту та проаналізовано висновки дисертаційної роботи.

Проведений формувальний етап педагогічного дослідження підтвердив ефективність розроблених педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів. Достовірність висновків, результатів дослідження забезпечена логікою і методологією розв'язання завдань, використанням системи методів дослідження, репрезентативності вибірки, кількісним і якісним аналізом експериментальних даних, зафіксованих у дослідженнях емпіричних актів, у практиці діяльності педагогічних закладів вищої освіти.

Рецензовану роботу виконано на належному науковому рівні, їй властива оригінальність, актуальність, доступність. Таким чином, мету і завдання

дисертаційної роботи можна вважати досягнутими. Одержані результати підтверджують наукову компетентність автора як дослідника. Автореферат дисертації адекватно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Дроздова-Кучерук К. Є.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження та побажання:

1. При дослідженні ключових понять «свідомість», «самосвідомість» (підрозділ 1.1.) автору, на нашу думку, бажано дещо розширити власне аналіз наукових положень, висвітлити авторське розуміння співвідношення, взаємозалежності та взаємовпливу означених понять, доповнивши його обґрунтуванням позиції автора із досліджуваної проблематики.

2. У роботі наявні деякі неточності у формулюванні терміну «освітній процес» (натомість використано «навчально-виховний процес» с.с. 95, 97, 175). Рекомендуємо врахувати нові формулювання означеного терміну відповідно до чинного Закону України «Про освіту».

3. Формулювання назви підрозділу 1.2. в редакції «Вітчизняна мистецька творчість як засіб виховання національної самосвідомості учнівської молоді» потребує, на наш погляд, аналізу поняття «мистецька творчість» із подальшим співставленням та розмежуванням (порівнянням) його з поняттям «народне музичне мистецтво» (яке ґрунтовно представлене як ключове у даному підрозділі). Це дозволить уникнути самозаміни означених понять, оскільки вони не є тотожними.

4. У підрозділі 1.3. в межах проблеми дослідження дисертантка частково звертається до висвітлення понять «компетенція» та «компетентність». На нашу думку, використання у роботі означених понять потребує дещо ширшого аналізу дефініцій, що дозволить чіткіше зрозуміти позицію автора щодо співвідношення понять «готовність», «компетенція», «компетентність».

5. Потребують більш ширшого обґрунтування компоненти готовності вчителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів, представлені дисертанткою у підрозділі 2.1.

6. З огляду на те, що дисертантка пропонує формування експериментальної та контрольної груп уже на констатувальному етапі дослідження (підрозділ 2.2.), вважаємо за доцільне уточнити результати, представлені в межах аналізу рівня сформованості мотиваційно-цільового критерію, відповідно до зазначених груп педагогічного експерименту, оскільки не зовсім зрозуміло, які саме експериментальні групи схарактеризовано у поданих відсотках (с.с. 74-75).

7. Усі висновки до підрозділів дисертаційного дослідження потребують, на наш погляд, певного розширення та більш чіткої структуризації.

8. Матеріали, представлені у додатках дисертаційного дослідження, доречно було б, на нашу думку, подати у більш скомпонованому та структурованому вигляді, відповідно до їхнього змісту (наприклад, додаток А.1., додаток А.2. тощо). В окремих додатках (зокрема, додаток П, додаток Р) важливо сформулювати заголовки (для кращого розуміння авторства запропонованих матеріалів).

Однак, вказані зауваження та рекомендації не знижують високої теоретичної і практичної значущості проведеного дослідження.

У цілому, робота Дроздової-Кучерук К. Є. вирізняється достатнім рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку, творчим підходом до розв'язання наукової проблеми. Визначені теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені автором наукові положення мають наукову, теоретичну і практичну цінність. Аналіз дисертаційної роботи та автореферату дає підставу зробити такий висновок:

Висновок. У цілому, дисертаційна робота Дроздової-Кучерук Катерини Євгеніївни «Формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання національної самосвідомості учнів» свідчить про загальний високий рівень дослідження. Робота відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів № 567 від 24.07.2013 р., із змінами внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів № 656 від 19.08.2015 р.) щодо кандидатських дисертацій, а її автор, Дроздова-Кучерук Катерина Євгеніївна заслуговує на присудження наукового

ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальностей 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
декан гуманітарно-педагогічного факультету
Барського гуманітарно-педагогічного коледжу
імені Михайла Грушевського

М. О. Мороз